

Türk Tarih Kurumu ve Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adıyla idare etmekte olduğumuz Kültepe kazılarına bu yıl da devam edildi. Karum sahâsında ve I:b katında yaptığımız kazılarda büyük binaları ve bunlara ait depoları meydana çıktı. El değmemiş durumda elimize geçen bu binalarda, şekillerini iyi tanımadığımız, çeşitli iri kaplara ve bilhassa Karum'da tarafımızdan bulunmuş olan tabletlerin en sağlam durumda olanlarına rasfâdık. Bu vesikâlar Alishar, Boğazköy buluntuları yanında Assur Koloni teşkilâtının son safhada aldığı şekli ve bilhassa Anadolu içinde gelişmeğe başlayan hareket ve hadislerin tefsiri bakımından mühim ipuçları vermektedir. I:b katının dınga ve **silindir** mühürle baskılı tablet ve zarfları II. katta görülenlere bakınca, esâsî ayrılıklar göstermektedir. Bu çağda, kültür merkezinin Kültepe'de olduğu anlaşılan başkadın ve yanındaki erkek tanrıya ait heykeldik kalıbının mukaddes hayvanın da ilâvesiyle orijini bir şekle sokulduğu görülmektedir. Sayıları II. katta keşfölenen kadar çok olmamakla beraber, muhtevai ve bilhassa Boğazköy ve Alishar tabletleriyle birlikte, bu ticaret sisteminin son safhası ve Iç Anadolu'nun kuzey kısımlarına doğru yayılışı hakkında esaslı bilgiler vermektedir. I:b katının planlarını iyi muhafaza etmiş olan binalarında, bugüne kadar bilinmiyen, yeni ç.a.nak-çömlek şekillerine, boğa başlı, mühürlü çok iri içki küplerine raslanmıştır.

II. kattaki yedi tüccar Puşu-Ahşu'nun arşivi 10 odalı büyük bir bina halindedir. Zengin ve Kaniş'de çok kuvvetli bir şahsiyet olduğu anlaşılan Puşu-Ahşu'nun depoları, bodrum katı halinde inşa edilmiş odalardır. Binanın ortasını teşkil eden salonun bir köşesinde kerpiçten yapılmış

buğday anbarı, ortasında ocağı ve duvar diplerinde de genişçe toprak sedirleri vardır. Furun, mutfak ve kiler ayrı odalar halindedir. Ev iki katlıdır. Kilerde boğa, mandal, kartal ve aslan heykeli biçiminde içki kapları, kabartmalı vazolar, süzgeçli testher bulunmuştur.

Bu sene elde edilen yerli üsluptaki silindir mühür baskıları, diğer üsluplara girenâden daha fazladır. Bunun sebebi yeni arşiv sahiplerinin hep yerli, Anadolu'lu olmasıdır. Bu bakımdan, Mezopotamya'nın tesiri altında gelişen yerli üslubun Anadolu'ya has yeni ve değîli hususiyetlerini de görmek mümkün olmaktadır. Karum kazıları her mevsim bu nevi bir ticaret merkezinde bulunması icab eden vesikâların miktarını arttırmakta ve bilgimize yenilikler getiren çok değişik karakterde eserler vermektedir.

Höyükte birkaç senedenberi kazılmakta olan ve Karum'un II. katına tekabül eden büyük bir binanın inşâta tahsis olunan yeni kısımları meydana çıkarılmış ve odalardan bir kısmında Assur dili ve yazısıyla yazılmış iki tablet bulunmuştur. Bu tabletlerin üstündeki yerli üslubun giren silindir mühür baskıları da Karum'da II. katta bulunanların stilindedir. Planına göre mabetten başka bir şey olmayıp bu monümental bina, Hitit İmparatorluğu çağına ait Boğazköy mabetlerinden, en az, 4 asır önce Kültepede de monümental mabetlerin inşa edildiğini göstermektedir.

Tepenin prehistorik devirlerine ait derin tabakalarda, Kültepenin stratigrafisini temin maksadıyla, yapılan kazılarda Eski Tunç Devri medeniyetinin Orta ve Eski safhasına ait çeşitli seramik, mermer idollere ve muntazam mabetlere komplekslerine rastlanmış ve Kalkolitik devire yaklaştığımız hissedilmiştir. Bu sene ölü

hediyeleri zengin olan taş sanduka mezarlar, arda Kültepe'de mahalli bir hususiyet gös, teren ve Orta Anadolu seramiği ile bir ar:1da Kuzey Suriye menşeli ithal eşyası da bulunmuştur. Orh Anado:u Kronoloji- si için çok mührm o,J:::ın bu yabancı serami'k nev'ini ilk fırsatta, neşretmiye çaişsacağız. Kültepe kazıları, Orta Anadolu'nun bu kısmında Kuzey-Suriye ile münase;:ıetlerin daha E. T. Devrinde başlayıp, zamanla, gel:1 itliğini aç:ık bir şekilde öğretmiş bulunma,ktRdır.

Altıntepe kazıları:

Altıntepe'de 1938 yılında, tesadüfen, meydana çıkan:an madeni eşyanın bir mezara bırakılan öi'ü hediyeleri olduğu anı-şılmış ve bu z,engin kolleks,iyonun, ancak, küçük bir kısmı Ankara Müzesine getirilebilmişti. O tarihten bu yana Altıntepe daima ihm?:1 edilmiş, hiçbir ilim heyeti bu mühim merkezde araştırma yolunu açmamıştı. 1956 yılında, 1938'de tahrip edilmiş olan mezarın hemen yanında bir ikincisi meydana çık:ırdmış ve ölü hediye-lerinden hiçbirini Devlet Müze:erine intikal etmemiştir. 1959'da 3 odadan ibaret 012.n bu meza- rın tabanını temizlerken Urartu Arkeoloji. si için çok mühim olan eserlerden bazıları- nın hala or.:1.da beklediğini gördük. İlkini aksine bu mezar odaları tahrip edilmemiştir. Mezar dikdörtgen planlı ve 3 odalıdır. Odr.ılar birbirle,erine k:::pıları'a bağlı olup, dİş:ı açılan ikapı, ortadaki odadır. Mez:ı- rın her tarafı, Urartu stilinde, kesme t.:...ş- larla in.ş:ı edilmiş, üstü de sahte kemer t.:1.rzında bindirme tekniğinde örtülmüştür. 1958 yılınd:::ki araştırm:ılarımızı takiben, 1959'un Eylül-Ekim aylarında Eski Eser- ler ve Müzeler Umum Müdürlüğü adına, bu satırlar,ı yazanın başkall':ığında Prof. Dr. Nimet Özgüç, Arkeolog Mahmut Akok, Asistan Kut'lu Emre ve Fotoğraf Selahat- tin Öztartan'd.rn kurulu bir heyet, kazıya bc:,Jladı.

Erzincan'ın 20 kilometre doğusunda: Erzincan-Erzurum şosiesi üstündeki Altın- tepe yüksek, büyük bir kı,smı tabii olan, bir tepedir. Urartu şehirlerinin bir çoğun-

da olduğu gibi, tabiaten müstahkem tepe- nin üstüne, sur izleri bugün de görülebilen, bir Urartu şehri ;kurulmuştur. Mezar oda- ları tepenin Güneydoğuya bakan sırtl-.:ıı üstüne inşa edilmiştir. Önce sırttaki ta:bit toprağa 4 köşeli büyük bir çukur-kuyu kazılmış ve topr:ığın yan:J,ardan kaymama- sı1, çukuru doıldurmaması için, çukurun dört tamfma i,ri bloklarla sağlam duv.e.rlar yapılmak suretiyle, :adeta, yer altına bir kule inşa edi,Jmiştir. Mezar odaları bu çu- kura yapılmış ve kapak taşlarının üstleri, tabaka lnlinde, moıloz taşları, ve toprakla örtülmüştür. T. ,rafımızdan keşfolunan so- nuncu mezar, Altıntepenin 3. mezarıdır. Bu 3 odadan ibarettir. Mezar odaları **Urar-** tulara has çok ince bir taş işçi%ğinin eseri ol:ın ,kesme taşlarla inı}a edilmiş, üst,leri, diğ-er mezarın aksine, çok iri b:okk:rla **daz** dam tarzında örtülmüştür. Dış:ı açılan kapısı olan 1 No. 1lu odanın muhtelif kısım- larına düzenli bir şekilde: a - İri bir tunç kazanın içine bırakılan küçük madeni **kap-** -Ls.rclan müteşekkil eser,Jerle, demir silahlar, tunçtan at heykelcikleri, möble imalinde kul'anılan aletler. b - At ve anbaya ait koşum takımJ,arı, suvari eşyası, gemler, çanlar. c - Demir baltalc:ı.r, ok ve mızrak uçları, bıçakfolar, kazmalar. d - Ağaç sandalya ve truburelerin madeni ve ağ.:ı.ç kısımları. e - Pişmiş toprak ks.plar. f - Kemi-kten süs eşyası... yerleştirilmiştir. Ağaç sandalyaların aya'kı'arını kaplıyan tunçt.:ı.n boğa ve aslan bacakl2.rı; araba ve at koşum takımlarında kullanılan **çeşitli** eşya ; yerinde 'kalan izlerine göre, kolayca, restore edilebilen sandalya. ve tabureler mühim bir yer tutmaktadır. Uzunluğu ya- nın metreyi geçen ince bir tunç levha üs- tüne k:ıbartma o:arak işlenen ve üst üste 3 sıra halinde görülen mız,ra.klı suvari, yaylı süvari, ,koşan asfan, boğa, kanatlı boğa, ,kanatsız at, sfenk, keçi... motifleri Toprakka,le kaHunı üstündeki tasvirlerin veya Karmur-Blur'dekHerden daha zengin bir motifi temsil etmektedir. 8 cm. çapın- daki tunç bir kursu dolduran ve dörtnalı giden kanatlı bir at üstünde duran tanrıyı temsil eden eser, çok enteresan bir bulun-

tudur. Kenarları delik olan bu eserler bir yere dikilmekte veya çivilenmektedir. 2 No. lu odada iki lahit vardır. İkisinin de kenarları süsüz, düz; tekne biçimindedir. Birinde kadın, diğerinde erkek iskeleti vardır. Erkek lahitin dışında demir kalın, ok uçları, sandalya ve 3 kap vardır. Bunların yanına altın, gümüş, ve kıymetli taşlarla süslü bir elbisenin de bırakıldığı görülmektedir. Fudina ait lahit içinde ebi-seyi süsleyen süslü birçok altın rozetlere, gerdanlık taneleri, erine rastlamıdır. Bunlar bu güne kadar Urartu şehirlerinde bulunan altın eşyanın en zenginini temsil etmektedir. Bu sarkofajın dışında bir sandalya, pişmiş topraktan 2 kap, altın ve gümüşten süs taneleri in-situ hallerini muhafaza ediyordu. As, surdan ithal edilmiş fayans bir kupa da burada duruyordu. 3. odaya bir sandalya, bir kerevet, pişmiş topraktan testi - hıbaklarla, iki ucu aslan başlarıyla süslü gümüş çubuk bırakılmıştır. Burada ki möblenin bacıklarını kapıyı açan madeni kısımların büyük bir kısmı gümüşten dir. 2 ve 3. odaların duvarlarında birçok niş vardır.

Mezar odalarının örten kapak taşları, zelzeleler sebebiyle çatlamış, ve mezar odasına düşmüş bu suretle altta kalan ölü hedyelerinin mühim bir kısmını ezmiş; sonra buraya giren yağmur suyu ve toprak da madeni eserlerin çürümesini kolaylaştırmıştır. Buna rağmen, her eserin sağlam kalmış bir örneği elimindedir.

Urartu Devletinin en parlak devrine

Altıntepe eserleri, Toprakikale buluntularıyla çağdaştır. Mezara altın, gümüş, tunç, demir, keramik, fayans ve kıymetli taşlardan yapılmış her nevi eser bırakılmıştır. Bu bakımdan mezarın keşfi, yalnız Urartuların ölü gömme adetlerini, mezarlıklarını öğrenmemizi sağlamamış, aynı zamanda Urartulara ait, henüz tanımadığımız birçok eserin ortaya çıkmasını temin etmiştir. Altıntepe'de bulunan eserlerin mühim bir kısmı Toprakikale ve Karmur-Blur'da yoktur. Şu anda madeni eserler temizlenmektedir. Çalışmalarımız devam etmektedir. Eserler üzerinde yeni yeni resimler görülmektedir. Henüz, çivi yazılı veya hiyeroglifli bir kitabeye rastlanmadı.

Altıntepe kazılarının ikinci mühim bir neticesi de, mezarlar arasında üstü açık bir mabedin keşfedilmiş olmasıdır. Hususi surette hazırlanmış düz bir meydanlığın bir ucuna yerleştirilen, en uzun bir kaide tabanının üstüne, yükseklikleri 3 metreye yaklaşan 5 (dikişli taş) stela konulmuştur. Taşlar gıydet düzenli bir şekilde işlenmiştir. Hiç birinde kitabe yoktur.

Kaide

taşın ortası hizasında ve önünde, merkezi kısmında bir deliği olan sunak vardır. Burasının mezarlarla ilgili bir küet yeri olduğundan şüphe edilemez.

Altıntepe kazılarına 1960 yılında devam edeceğiz. Kültür sahasını, ve yeni mezarlıklarını tetkik edeceğiz, 1961 yılından sonra

Altıntepe'deki asıl Urartu şehrini tetkik etmeye başlayabileceğimizi umuyoruz.